

LỄ THÁNH HẦU NGUYỄN HỮU CẢNH VÀ LỄ GIỖ NGÀY MẤT THỨ 310 CỦA ÔNG

HÒ NGỌC DIỆP

Quảng Bình, quê hương của người anh cả Quân đội nhân dân Việt Nam - Đại tướng Võ Nguyên Giáp, quê hương của Trung tướng Đông Sĩ Nguyên - Tổng tư lệnh binh đoàn Trường Sơn 559 trong những ngày cả nước sục sôi đánh Mỹ, cùng nhiều vị tướng tài, nhân tài khác. Song, Quảng Bình còn là quê hương của Chương cơ Lễ thành hầu Nguyễn Hữu Cảnh, người có công mở cõi phương Nam của Tổ quốc những năm cuối thế kỷ XVII, mà cho đến bây giờ, người đời vẫn tôn ông là một trong những nhân vật “Khai sơn lập quốc” có tầm vóc lớn lao trong lịch sử dân tộc nước nhà.

Ông sinh ngày 9-5 năm Canh Dần - 1650 (theo công bố mới nhất của tác giả Nguyễn Việt Chính và Phan Hòa trên báo Quảng Bình số xuân Canh Dần - 2010. Còn trước đây, có tài liệu thì ghi ngày 19-5 năm Canh Dần - 1650) tại xã Chương Tín, huyện Phong Lộc (nay là xã Vạn Ninh (còn có tên gọi cũ là Vạn Xuân), huyện Quảng Ninh, tỉnh Quảng Bình).

Theo tài liệu của nhiều nhà nghiên cứu lịch sử, Nguyễn Hữu Cảnh thuộc dòng dõi quý phái. Ông là hậu duệ đời thứ 10 của người anh hùng dân tộc Nguyễn Trãi quê gốc Chí Linh, Hải Dương. Sau thảm án Lệ Chi Viên, một trong 2 người con trai của Úc Trai tiên sinh ấy đã trốn thoát và mai danh ẩn tích là Nguyễn Công Duẩn. Đến khi vua Lê Thánh Tông minh oan cho Nguyễn Trãi, Nguyễn Công Duẩn mới có dịp xuất danh làm quan. Một trong những người con của Hoàng Quốc Công Nguyễn Công Duẩn là ông nội của An thành hầu Nguyễn Kim, cố nội của Tiên chúa Nguyễn Hoàng sau này. Theo lời khuyên của Trạng trình Nguyễn Bím Khiêm, Nguyễn Hoàng đã vượt Hoành Sơn Quan (Đèo Ngang) vào cát cứ ở

phía Nam nơi này. Năm 1609, ông nội của Nguyễn Hữu Cảnh là Triều văn hầu Nguyễn Triều Văn đã theo chúa Nguyễn, từ Gia Miêu (Huyện Hà Trung ngày nay) tỉnh Thanh Hóa vào định cư, lập nghiệp ở Vạn Xuân, huyện Phong Lộc, Bố Chính (Quảng Bình ngày nay). Cha của Nguyễn Hữu Cảnh là chiêu vũ hầu Nguyễn Hữu Dật, người có nhiều công lớn giúp chúa Nguyễn củng cố thế lực, bình định chúa Trịnh ở phương Bắc.

Năm 1681, Nguyễn Hữu Dật qua đời, cùng với anh ruột là Nguyễn Hữu Hào, Nguyễn Hữu Cảnh ra tay phò đời nối nghiệp cha. Vốn là người xốc vác, năng động, có tài thao lược, Nguyễn Hữu Cảnh đã được chúa Nguyễn Phúc Tần phong chức Cai cơ (một chức võ quan trọng trong triều). Sự nghiệp “Khai sơn lập quốc” của Nguyễn Hữu Cảnh bắt đầu từ năm 1692, khi ông tuân chỉ mệnh Chúa, đưa quân đi đánh dẹp cuộc xâm lấn đất đai lãnh thổ của vua Chiêm là Bà Tranh ở Phú Yên ngày nay. Vùng đất rộng lớn thu về được, ông đặt tên là Trấn Thuận Thành. Nguyễn Hữu Cảnh được mang chức Chương cơ, trấn thủ dinh Bình Khương từ đó. Năm 1698, vâng lệnh Chúa Nguyễn, ông sang kinh lược nước Chân Lạp. Nguyễn Hữu Cảnh đặt bản doanh tại Châu Đại Phố (Cù Lao Phố ngày nay) và gấp rút thực hiện chính sách “Khai hoang mở cõi dần xếp biên cương”. Ông cho quy tụ dân thành từng nhóm, khuyến khích và hướng dẫn việc khai phá rừng rậm, đất hoang. Ông cho người về quê hương, động viên, chiêu dụ nhân dân vào Nam lập nghiệp. Nhân dân từ Quảng Bình, Quảng Trị, Quảng Đức, Quảng Nam, Quảng Ngãi (ngũ Quảng) vâng lời ông đua nhau vào lập nghiệp ở xứ Đồng Nai, Gia Định. Sau đó, ông tổ chức xã hội ở đây theo từng thôn, xã, áp với những kỷ cương rất nghiêm ngặt.

Năm Kỷ Mão 1699, triều đình Chân Lạp lại kiểm cố gây rối, cho quân sang cướp bóc, đốt phá nhà cửa của dân chúng thuộc quyền kiểm soát của nhà Nguyễn. Trước tình hình đó, Chúa Nguyễn Phúc Chu lại cử Chương cơ Lễ thành hầu Nguyễn Hữu Cảnh làm thống suất vào Nam dẹp loạn. Tháng 2-1700, đại quân của ông vào đóng bản doanh tại Rạch Cá, Ngư Khê (tỉnh Vĩnh Long ngày nay). Ông cho quân đắp lũy Hoa Phong, nạo vét sông Tiên và chuẩn bị thực hiện chiến dịch “Tầm ăn dâu”. Một mặt ông cho quân cải trang làm dân thường dò la tin tức, trà trộn vào sinh sống trong vùng đất địch, một mặt chuẩn bị đầy đủ lương thực, sau đó truyền lệnh xuất quân. Bằng thủy, bộ, quân đội của Nguyễn Hữu Cảnh tiến thẳng vào lũy Bích Đồi. Vào được thành địch, Nguyễn Hữu Cảnh chiêu an dân chúng, khuyến khích chính sách Việt - Miên chung sống hòa thuận. Chiến dịch “Tầm ăn dâu” không những hoàn tất công cuộc bình định Chân Lạp mà còn khai khẩn dần dần đất đai đến tận mũi Cà Mau ngày này.

Đền thờ Nguyễn Hữu Cảnh

Tháng 4 năm Canh Thìn 1700, trên đường trở lại đại bản doanh, Nguyễn Hữu Cảnh bị lâm bệnh nặng. Ông mất vào ngày 9-5 năm đó. Quan quân đã đưa linh cữu ông về huyện táng cạnh dinh Trấn Biên Đồng Nai, thuộc thôn Bình Hoàn Cù Lao Phố. Chúa Nguyễn Phúc Chu đau đớn khi nghe tin, sau đó truy tặng ông là “Hiệp tán công thân”. Đời Minh Mạng nhà vua phong ông là “Khai quốc công thân, tráng võ tướng quân Vĩnh An Hầu”. Thời vua Tự Đức, ông được phong là “Thượng đẳng thần Nguyễn Hữu

Cảnh”. Để nhớ công lao to lớn của ông trong việc mở mang bờ cõi an định dân cư phương Nam, dân chúng đã lập đền thờ khắp nơi. Từ Quảng Bình đến Nam Bộ, Cà Mau, có đến 11 đền thờ, nhà thờ. Ngay ở Nam Vang (Campuchia) cũng có đền thờ thờ ông. Nhưng đền thờ lớn nhất là ở An Giang, Đồng Nai và Quảng Bình.

Thực hiện lời di huấn của Đức tổ, con cháu hậu duệ của Nguyễn Hữu Cảnh đã bí mật đưa hài cốt của ông về cải táng ở Phong Lộc, Bố Chính và lập lăng mộ ở đây. Sau ngày đất nước hoàn toàn giải phóng, qua nhiều lần hội thảo, khảo cứu, tìm tòi, cuối cùng, vào tháng 7-1995, các hậu duệ đời thứ X của Nguyễn Hữu Cảnh cùng các vị lãnh đạo của Sở văn hóa thông tin (nay là Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch) Quảng Bình, kết hợp với giáo sư sử học Trần Quốc Vượng, lúc bấy giờ vào Quảng Bình công tác, đã hợp lực, tìm được đích danh vị trí lăng mộ của vị khai công lập quốc phương Nam Nguyễn Hữu Cảnh tại Thác Ro, xã Trường Thủy, huyện Lệ Thủy, tỉnh

Quảng Bình. Tin vui bay đi, nhân dân Nam Trung Bộ, Nam Bộ, Sài Gòn - Gia Định vô cùng mừng rỡ. Hàng năm, các đoàn đại biểu các tỉnh khắp nơi đã tìm về Quảng Bình dâng hương tại khu lăng mộ và Đền Vĩnh An, nơi thờ tự dòng họ Nguyễn Hữu và chương cơ Nguyễn Hữu Cảnh ở Phúc Tín, Vạn Xuân, huyện Quảng Ninh, Quảng Bình đã được các con cháu hậu duệ của ông gìn giữ, tôn thờ bấy lâu.

Đầu năm 2010, Phó Thủ tướng Thường trực Chính phủ Nguyễn Sinh Hùng, Trưởng Ban chỉ đạo Quốc gia kỷ niệm nghìn năm Thăng Long - Hà Nội đã có công văn

Ảnh: TL

chấp nhận và Chỉ thị cho Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch và UBND Quảng Bình tiến hành tổ chức trọng thể 310 ngày mất của Lễ thành hầu Nguyễn Hữu Cảnh tại Quảng Bình.

Ông Mai Xuân Thành, cán bộ nghiệp vụ Sở Văn hóa - Thể Thao - Du Lịch Quảng Bình cho tôi biết, chấp hành chỉ thị của Bộ Văn hóa - Thể thao du lịch và UBND tỉnh Quảng Bình, Sở đã có kế hoạch chu đáo chuẩn bị cho ngày đại lễ long trọng và ý nghĩa mang tầm cỡ quốc gia này. Theo đó, Quảng

Bình sẽ phối kết hợp với Đồng Nai, An Giang và thành phố Hồ Chí Minh nơi cũng sẽ đồng tổ chức lễ kỷ niệm 310 năm ngày mất của Lễ thành hầu Nguyễn Hữu Cảnh. Đại lễ này sẽ có tiến trình từ ngày 8-4 đến 19-6-2010. Khách du lịch sẽ tham quan các tỉnh, nơi ngày xưa Lễ thành hầu Nguyễn Hữu Cảnh từng ngự binh, tổ chức cho dân chúng khởi đầu một cuộc sống an lành, vĩnh cửu. Theo phong lệ người Việt Nam, ngày giỗ được tiến hành trước ngày mất một ngày, nên Ban tổ chức quyết định lấy ngày 8-5 năm Canh Dần, tức ngày 19-6-2010, ngày giỗ chính thức của Nguyễn Hữu Cảnh làm ngày chính lễ, tổ chức tại Quảng Bình. Trong ngày trọng lễ này, sẽ có câu truyền hình trực tiếp trên truyền hình quốc gia giữa Hà Nội - Quảng Bình - Tp. Hồ Chí Minh. Trung tuần tháng 5 - 2010, tại Tp. Hồ Chí Minh và sau đó ở Quảng Bình sẽ có “Tuần văn hóa Quảng Bình với phương Nam”. Nội dung chủ yếu là giới thiệu về các danh nhân, các lễ hội lớn, các danh lam thắng cảnh nổi tiếng và ẩm thực của Quảng Bình có ảnh hưởng đối với đời sống văn hóa các tỉnh ở phía Nam. Dự kiến trong thời gian ấy sẽ có hơn 300 nghìn lượt khách từ khắp cả nước, đặc biệt là các tỉnh phía Nam sẽ về Quảng Bình tham quan du lịch và dự ngày lễ trọng này. Ngành Du lịch Quảng Bình sẽ tăng cường mọi cơ sở vật chất để đón tiếp du khách. Các khu du lịch như hang động Phong Nha - Kẻ Bàng, nhà ở và

quê hương của đại tướng Võ Nguyên Giáp, hang Thanh niên xung phong trên đường 20 Quyết Thắng, khu nghỉ mát Đá Nhảy, Lý Hòa, Bó Trạch, thành phố Đông Hới đổi mới... sẽ là nơi đến của du khách khắp cả nước.

Dự kiến, Trung ương và Quảng Bình cùng hợp lực để tu bổ khu lăng mộ và mở rộng khuôn viên nhà thờ Lễ thành hầu Nguyễn Hữu Cảnh hiện nay, có diện tích khoảng 9ha, với tổng đầu tư hơn 30 tỷ đồng. Trong khuôn viên này sẽ có nhà khách, bãi đỗ xe, khu dịch vụ du lịch, nhà lưu niệm Lễ thành hầu Nguyễn Hữu Cảnh. Nơi đây, sẽ trưng bày những sắc phong và nhiều tư liệu quý về cuộc đời vị danh thần đã có công trong việc khai công lập quốc ở phương Nam, được dân chúng bao đời mến mộ, ghi ơn.

Xét trên tầm vĩ mô, công lao của Nguyễn Hữu Cảnh cũng là nhằm củng cố, mở rộng biên cương Tổ quốc mà Thăng Long xưa, Hà Nội nay là Thủ đô chung của đất nước Việt Nam. Vì vậy, hoạt động kỷ niệm 310 ngày mất Lễ thành hầu Nguyễn Hữu Cảnh trên đất Quảng Bình và một số tỉnh ở phía Nam do Trung ương chỉ đạo, sẽ là một điểm đến quan trọng trong chương trình tiến tới kỷ niệm nghìn năm Thăng Long - Hà Nội. Chương trình này với các hoạt động của nó sẽ mang một ý nghĩa “Ăn quả nhớ người trồng cây” đầy tính nhân văn của dân tộc ta mà hôm nay toàn Đảng, toàn dân đang kế thừa.

H.N.D